

Boráros Szilárd és a hottói bábparádé

Ölbei Livia

SŰRŰSÖDÜNK FOLYAMATOSAN

BESZÉLGETÉS BORÁROS SZILÁRDDAL

Boráros Szilárdnak nem nehéz a hatása alá kerülni: mosolygó óriás, varázserővel. Életre kel, amihez hozzáér.

– *Kevés olyan bábtervezőt ismerek, akinek olyan egyedi, fölismerhető, erőteljes világa van, mint neked. Érzékeled ezt a fölismerhetőséget?*

– Volt egy hosszú időszak, amikor pont attól félttem, hogy olvashatatlan az összefüggés abban, amit csinálok. Mindig annyira máshonnan fogok neki a munkának. Aztán én is észrevettem, hogy vannak jegyek, amelyek visszaismétlődnek, fölismertem a saját munkámban a sormintát. De akkor meg attól pánikoltam be, hogy öregszem. (Nagy nevetés.)

– *Szerintem annál többet talán nem is érhet el tervező, mint azt, hogy a munkái fölismerhetőek. Ez persze még véletlenül se jelent önisméltést – nem is erről beszélek, amikor a karakteres Boráros-világot említem.*

– Kollégáimnál – például Majoros Gyulánál, Grosschmid Eriknél vagy Mátravölgyi Ákosnál – régóta látom ezt a karakterességet: hogy azonnal meg tudom mondani, ki tervezte az előadást, nem kell hozzá megnézni a műsorfüzetet. Magamnál pedig sokáig azt éreztem, hogy nem tiszta, még mindig nem tiszta. Kettősség van bennem: az egyik oldalon tiltakozom a sorminta ellen, mert valójában mindig a sokszínűsége törekedtem. A másik oldalon belátom – örülök neki –, hogy sorminta van abban, amit csinálok. Sőt rájöttem: egyvalami mozgató és foglalkoztat egész életemben.

– *Mi az az egy?*

– A több szemszögből való szemlélődés – ami a formában is előjön, megfogalmazódik a maga darabosságában. Fiatalabb korban a kubizmus közel állt hozzám, mert általa nemcsak a látott valóság ragadható meg, hanem az is, amit tudunk a valóságról. A párhuzamos világok egymás mellé állítása – és megjelenítése színházban – az alapvető törekvésem, ami pedig valamilyen módon mindig

befolyásolja a formát: a térbelit és a szerkezetit egyaránt.

– *Mi volt az első bábos élményed?*

– Kemény Henrik a televízióban. Egy csallóközi kis-településen, Alsóújnyokon töltöttem a gyerekkoromat (Dunaszerdahelyen születtem), és sokáig a Heni aquincumi fellépéseiről készült felvételek jelentették nekem az egyetlen bábszínházi élményt. Akkor eldőltem bennem, hogy ilyesmivel szeretnék foglalkozni. Nem konkrétan a vásári bábjátékkal, hanem bábbal, bábszínházzal. Úgy mentem el felvételizni a prágai színházművészeti egyetem bábtervezői szakára, hogy nem voltam előtte bábszínházban; kizárólag a Kemény Henrik-felvételek emlékére-hatására támaszkodtam. Eszembe se jutott, hogy nézzenem kellene valami mást is – miközben arról se volt elképzelésem, hogy én hogyan csinálnám. Nem az volt bennem, hogy „majd én megmutatom”. Csak azt tudtam, hogy csinálni akarom. Ezzel a szent együgyűséggel mentem el felvételizni.

– *Viszont ezek szerint ez az érintetlenség sikert hozott: fölvettek.*

– Nem elsőre! Annyira érintetlen voltam, hogy azt mondták: próbáljam meg legközelebb. A következő évben vettem fel. De csak másfél év után, a harmadik szemeszter végén találtam magamra. Addig csak egy erős késztetés volt bennem, aztán meg lett egy megfelelési kényszer. Amikor ez már tarthatatlan volt számomra, elkezdtem úgy alkotni, ahogy belül éreztem. A tanárain pedig fölsohajtottak: na végre! – *A szombathelyi Weöres Sándor Színház képzőművészeti sorozatában készült rólad egy szép portréfilm: öröm nézni, ahogyan a hottói műhelyben dolgozol. Ott említed, hogy „csinálós” voltál már kisgyerekeknek is.*

– A kezeim nyughatatlanok voltak mindig. Bár már – körülbelül három éve – elektronikusan rajzolok, viszont makettek készítek, amelyeket aztán lefotózok, abból készül a rajz, a tev. Magammal hordhatom

Szindbád, 2005.
Rendező: Veres András,
Tervező: Boráros Szilárd.
Griff Bábszínház

A dzsungel könyve, 2006.
R: Kovács Géza,
T: Boráros Szilárd.
Griff Bábszínház

Az ördög sziklája, 2009.
R: Kovács Géza, Báb- és
díszlettervező: Boráros Szilárd.
Vojtina Bábszínház

Kádár Kata-revü, 2007. R: Tengely Gábor, T: Boráros Szilárd. Vaskakas Bábszínház

Suttogó fűzesek, 2007. R: Kovács Géza, T: Boráros Szilárd. Mesebolt Bábszínház

*Baltasar Espinosa
utolsó üdülése és
üdvözülése, 2013.
R: Ondrej Spisak,
T: Boráros Szilárd.
Mesebolt Bábszínház*

*Dobronka cirkusz
világszám, 2014.
Írta és rendezte:
Boráros Milada
T: Boráros Szilárd.
Mesebolt Bábszínház és
Magamura Alkotóműhely*

*Madarak voltunk, 2012.
R: Kovács Géza
T: Boráros Szilárd
Mesebolt Bábszínház*

a műtermemet. A lányaimnak fel is tűnt, hogy apa, olyan régen rajzoltál már papíron.

– *Változott ezáltal a munkához való viszonyod?*

– Nem, ha otthon vagyok, továbbra is a konyhában ülök, csak papír helyett tablet van előttem. Most is itt van nálam. Van műtermem Hottón, ott elkészítem a teret. A térrel szeretek játszani – számomra a báb is tér. Előfordul, hogy makettezem a bábokat is: megcsinálom makettben az egész előadást. A Rózsa és Ibolyánál kezdődött – volt 40-50 báb –, azóta makettezem. Egyszer kezembe kerültek Koós Ivánnak A csodálatos mandarinhoz készített bábjai: a másolatok, aztán az eredetiek is – és érezni lehetett a különbséget! Bármilyen zseniális a műhely – meg lehet állapítani, hogy melyik került ki Iván keze közül. Leheletnyi ív-, arány- és formaviszonykülönbségekről van szó; de mind érzékelhető. A terve persze fontos – a gyártáshoz. De számomra az is fontos, hogy egyértelműsítsem: három dimenzióban. Innen a makettezés.

– *A tervezés és a csinálás ebben az értelemben ma többnyire kettéválik.*

– Nagyritkán vállalom a gyártást is. Ha én csinálom – az alkotás. Olyankor nem nagyon csinállok tervet: átengedem magam az anyaggal való kommunikációnak. Inspirál maga a folyamat.

– *Az a benyomásom, hogy erős egyéniség vagy – ennek minden pozitívumával és negatívumával. A színházcsinálás csapatmunka – hol van a helyed ebben a bonyolult, szép rendszerben?*

– Pár évvel ezelőtt éppen így fölvettem magamnak ezt a kérdést: hogy érdekelne-e a színház, ha nem lehetnék benne tervező – vagy rendező. Csináltunk nálunk, Hottón egy projektet a térgenerikus színházról, én pedig szándékosan visszaléptem néhányat, inkább moderátorként vettem részt az eseményekben. És rájöttem, hogy igen, akkor is érdekel a színház, ha nem én tervezem, nem én gyártom, nem én rendezem, nem játszom benne – hanem, mondjuk, moderátora vagyok egy színházzal foglalkozó projektnek.

– *Mi történik, amikor megkapod a tervezői fölkerést? Mi a következő lépés?*

– Rendezői-dramaturgi koncepciót kérek. Tudnom kell, hogy milyen elképzeléseik vannak – ebből

leszűrhetem, hogy tényleg én vagyok-e az ő emberük; hogy el tudom-e képzelni magamat ebben a felkérésben. Egyrészt egyre inkább megengedhetem magamnak, hogy nemet mondjak – ez természetesen fontos tényező –, másrészt azonnal föl ismerem, ha ez nem az én parkettám. Pályakezdőként nyilván másképp álltam hozzá: ide nekem az oroszlánt is – de minimum az egész világot! – *Egy szombathelyi kávézóban ülünk, nem véletlenül: hosszú, fontos pályaszakasz köt ide. A Mesebólt Bábszínháznak szinte védjegye lettél, amikor Kovács Géza idekerült igazgatónak – sőt, voltaképpen már előbb –, de talán a te személyes szakmai életben is fontos előadások születtek itt: a Suttogó füzesektől a Borges-passzióig. Most éppen a több mint tízéves Holle anyót újítja föl a bábszínház, annak a világa szintén Boráros-tervezés.*

– Gézával több mint harminc éve ismerjük egymást – ez egy olyan mély és erős kapcsolat, hogy az alapjait az se kezdi ki, ha szakmailag éppen más utakon járunk. Amikor a Suttogó füzeseket csináltuk együtt Szombathelyen, új formákat tudtunk felfedezni együtt – az nagyon izgalmas, termékeny, inspiráló időszak volt. Az epikus színház terét kellett létrehozunk, rájöttünk, hogy az hogyan működik; megállja-e a helyét az előadásban, hogy a bábok nem, csak a narrátorok beszélnek, ők mondják el a bábok helyett a párbeszédet is; hogy miképpen tegyük ki a hangsúlyokat – izgalmas, meghatározó élmények ezek. Aztán teltek-múltak az évek, és egyszer csak észrevettem, hogy nincs köztünk szakmai kommunikáció – ez nyomasztó érzés volt. A negatív csúcs *A holdbeli csónakos* – ott elmentünk egymás mellett a rendezővel, Harangi Marcsival; de a próbafolyamatot igazgatóként végigkísérő Gézával is. Tizenhat előadás után nem volt könnyű eljönni a Mesebóltból, bár elég régóta vagyok ahhoz a pályán, hogy tisztában legyek vele: 5-6-7 év közös munka után azt kell mondani – legalább egy időre –, hogy helló. Aztán vagy meg tudunk újulni, vagy nem. A jövő évadban egyébként valószínűleg visszajövök.

– *Nagyon emlékszem A holdbeli-olvasópróbára: tele voltál lelkesedéssel, kidolgozott, alaposan átgondolt terveket hoztál. Ezért is volt aztán szomorú*

látni, hogy az előadás valahogy nem működik.

- Amikor a Nemzeti Színházban részt vettünk *A holdbeli csónakos* létrehozásában – Valló Péter volt a rendező, Géza a bábosokkal dolgozott –, nagyon megszerettem Weöres Sándort. Ott Keresztes Dóra terveit tettem át bábba. Izgalmas volt második nekifutásra foglalkozni a darabbal – de mellément. Talán nem figyeltünk eléggé egymásra.
- *Viszont például a Borges-passió, a Baltasar Espinosa utolsó üdülése és üdvözülése – úgy képzem – rajta van a személyes toplistádon is: mint különösen jól sikerült előadás. A tervező: Boráros Szilárd, a rendező Ondrej Spišák – tökéletes összmunkában.*
- A Baltasar Espinosa... egyértelműen benne van a top 10-ben, jó munka volt. Innen a kávézóból Bükfűrdőre megyek: ott beszélünk meg találkozót Spišákkal és Slobodzianekkel, *A mi osztályunk* szerzőjével, aki most Turandot-átíratot készít; a tervezésre engem kértek fel. Igen, az prózai színházi előadás lesz, Spišák rendezésében, szeptemberi varsói bemutatóval. Magyarországon benne vagyok a bábszínházi skatulyában, külföldön azonban ezt a skatulyát nem ismerik, sőt: ott többnyire kőszínházaktól kapok felkéréseket. Most lesz például Švejk-bemutató Pozsonyban, az Arena nevű befogadószínházban, a Duna-parton. Monarchia-beli épület, megtaláltam a tervrajzait az interneten, eredetileg nyári színháznak épült, késő szecessziós stílusban. Négy száz fős nézőtere van.
- *A tervezés mit jelent? Díszletet, jelmezt, mindkettőt?*
- Mindkettőt: a teljes látványvilágért felelek a Turandot- és a Švejk-előadásban is.
- *Úgy képzem, Švejket tervezni külön nagy kihívás lehet – sokszor eszembe jut, hogy kicsit félrevisz minket az a kis joviális kelfeljangsi-figura, amelynek a derék katonát ismerjük. Persze kelfeljangsi, de nem egészen úgy.*
- Ahogyan a rendező most megfogalmazta a Švejk, az közelebb van a brechti kabaréhoz, mint ahhoz az édes, kicsit romantizáló képhez, ahogyan a derék katona beégett a köztudatba: a Josef Lada-illusztrációk révén, amelyek még a Hašek-regény első kiadásához elkészültek. Mindeközben Brecht korán kőkemény kabarét csinált a történetből, a pozsonyi bemutató

ehhez a kevésbé ismert hagyományhoz nyúl vissza. Képzeld, ősbemutató lesz – Szlovákiában még sose vitték színre a Švejket. Anyira kézenfekvő volt, hogy senki nem gondolt rá.

- *Az a benyomásom, hogy a több kultúrához való elemi kötődés nagyobb szabadságot, nagyobb rálátást, nagyobb biztonságot ad neked.*

- Kétnyelvű közegben születtem – a magyar és a szlovák nyelv, kultúra természetes lételemem kezdettől. Ehhez könnyen tudott csatlakozni a cseh, a lengyel. Úgy vagyok vele, hogy szeretek élni azzal a lehetőséggel, ami adatik. Több kultúra – nagyobb tér, ahol mozogni lehet. Most például – a bükfűrdői találkozóra készülve – sehogy nem bírtam megszerezni Gozzi Turandotjának magyar változatát. Aztán a prágai városi könyvtárban megtaláltam: 1924-es cseh Gozzi-fordítás, elektronikusan letölthető.
- *Arról nem beszélve, hogy a lengyel színházművészet, a cseh és a lengyel bábművészet különösen nagy hagyományokkal rendelkezik.*

- Épp most beszélgettünk kollégákkal arról, hogy nekünk még közös fogalmaink sincsenek: ma mi a bábszínházról – mondjuk egy kecskeméti találkozón – nem tudunk olyan tisztán beszélni, ahogyan két asztalos meg tudja vitatni, hogyan kell furnérozni egy asztallapot. Csehországban már a 20-as évek elején szemiotikai szótár született a bábszínházról. A 90-es években – éppen az egyetemi szakdolgozati konzulensem – bővítette tovább ezt a szótárt. Ahogyan a drámapedagógia keresi a maga szótárát, a bábszínházi szakmában is igény van arra, hogy képesek legyünk megbeszélni: amikor megcsináljuk azt az asztalt, milyen vastag furnért ragasszunk oda – és miért.

- *Van valami, amit bábtervezőként – a csinálás felől – még nem tudsz a mesterségből?*

- Ne viccelj, persze! A bábót szeretem hangszerhez hasonlítani: mindig a játékos fedezi fel a különlegességét, az egyediségét – ahogyan különbség van gitár és gitár között is. A világ összes hangszerét hogyan tudnám létrehozni? Minden előadás – új feladat. A bábszínház – egyáltalán: a színház – azért felel meg nekem, mert imádom történeteket mesélni; ha van kivel. A közös munka a lényeg. A színház számomra történés – az esemény maga.

Ide-oda, 2018. R. Somogyi Tamás, T. Boráros Szilárd. Griff Bábszínház

Hős Miklós, 2015. Rendezte és a játékot kitalálta: Vajda Zsuzsanna és Pilári Gábor, Báb- és díszlettev. Boráros Szilárd. MárkusZínház

Nincs igényem például önálló kiállításra: a szép tárgyak önmagukban mást jelentenek, mint a helyükön, az előadásban. A prózai színházban általában minimalizálom a dolgokat: az alapkérdés ott úgy szól, hogy mi az, ami megsegíti a történetmesélést. Ezt fedeztem fel a prózai színházban – és ez visszahat a bábszínházi működésre is. A történetmesélés terének kijelölése, létrehozása a legfontosabb.

– *De azért a báb – mégiscsak műalkotás. Ezek szerint szétszóród a gyerekeidet a világban, aztán nem érdekel a sorsuk?*

– Erre is keresek különböző válaszokat. Próbálkozom azzal, hogy gyártok – és bérbé adom: nem hagyom, hogy a bábok raktár mélyén porosodjanak. Ezt is csináljuk Miladával Hottón, meglátjuk, mi lesz belőle.

– *Hottó otthon – plusz bábos berkekben fogalom. A gyerekkor iránti nosztalgia hozott el ebbe a kis zalai faluba?*

– Persze, a gyerekkori minta vezetett, amikor megvettük Hottón azt a parasztházat, ahol élünk. Felújítottuk, és amikor megtehettük, ki is bővítettük.

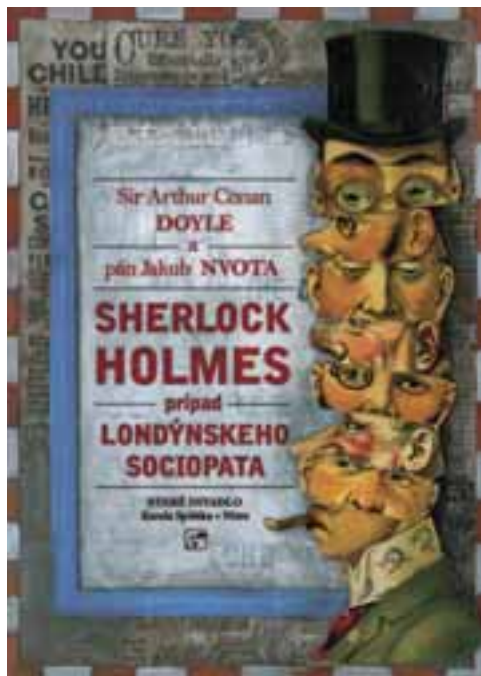
Az alsójányoki faluközösség volt a példa, ahogyan a szüleim részt vettek egy apró közösség építésében: tűzoltóbál, kártyaversenyek, falusi könyvtár... – minden, amitől jó valahol lakni. A biztos magánéleti háttér nélkül nem tudnék dolgozni, mindig jó ide visszatérni.

– *A feleséged, Milada is szakmabeli: társ és alkotótárs. Ketté lehet – kell – egyáltalán választani?*

– Miladával színházban találkoztunk, huszonegy éve vagyunk együtt, három lányunk született. Apósom épp most bevállalta őket egy hónapra, mi meg úgy döntöttünk, hogy ketten fölkerelkedünk, és elmegyünk egy hónapra Ázsiába. Csavarogni – aztán ki tudja, mi lesz belőle. Én most voltam ötven, ő negyven, ezt az utazást kaptuk a családtól ajándékba. Néha nehéz elválasztani a szakmát a magánélettől, bár alapvetően törekszünk rá. Ez is folyamatosan pulzál, mozgásban van. Hottót pedig tudatosan építjük abban az értelemben, hogy figyelünk arra: ne csak szakmabeliekkel sűrűsödjünk itt össze. Ettől függetlenül sűrűsödünk folyamatosan.

Sherlock Holmes vagy a londoni szociopata esete, 2019. R: Jakub Nvota, Díszlet-, jelmez és bábtervező: Boráros Szilárd. Staré divadlo Karola Spišáka, Nyitra

Josef Švejk, 2019. Rendező: Jakub Nvota, Díszlet és jelmez: Boráros Szilárd. Divadlo Aréna, Pozsony

A CONVERSATION WITH SZILÁRD BORÁROS

In this interview, Szilárd Boráros, one of the most renowned Hungarian puppet, scenery and costume designers, gives an account of his work. "One thing has moved me and occupied my mind for my entire life. The introspection from various angles that also arises out of form, conceived of its own asperity. As a young person, Cubism was close to me because it captures not only the reality we see, but also what we know about reality. Bringing parallel worlds together –and their visualization – is my fundamental endeavor, which in some way always influences form: both space and structure. (...) "Every performance - a new task. Puppet theater – or theater in general – suits me because I love to tell stories – as long as there's someone to tell them with. The point is to work together. For me, theater is a happening – the event itself. For example, I have no desire to have a solo exhibition; beautiful objects in themselves mean something different than when they are in their places as part of a performance. In prose theater, I generally minimize things. The basic question there is what is it that will help in telling the story. This is what I discovered in prose theater – and it also has an effect on the operation of a puppet theater. Choosing and creating a space for storytelling is the most important thing."